

La via d'Ibarretxe als Països Catalans

El lehendakari, Juan José Ibarretxe, ha iniciat la ronda de trobades amb representants polítics, econòmics i socials per explicar-los la seva proposta política i cercar suports entre la societat basca.

És evident que la proposta del cap de l'executiu basc ha estat un dels elements que més ha posat en tensió un model d'estat autonòmic que ha quedat curt per a les nacions que l'integren. La proposta d'Ibarretxe d'un "estatus de lliure associació amb Espanya" per al País Basc significa l'establiment d'un nou marc de relacions entre els pobles que avui integren l'estat espanyol.

Tenint en compte el que ha passat fins ara, es pot dir que el setge polític permanent que l'estat ha aixecat contra el nacionalisme democràtic basc, amb el trencament de relacions institucionals entre els governs basc i espanyol, ha estat el cultiu necessari per a la conformació de la proposta d'Ibarretxe. I al marge de l'èxit que pugui assolir, ha significat que, per primera vegada, una institució de govern d'una de les anomenades "comunitats històriques", ha fet una proposta oficial i concreta per canviar l'estatus de les relacions entre els pobles que són dins d'Espanya. Un proposta que, en paraules del mateix Ibarretxe, podria aplicar-se a altres nacions de l'estat.

De fet, sembla que el discurs del lehendakari en el debat de política general del Parlament basc, fa prop de tres setmanes, ha aixecat la veda. Diverses institucions i formacions polítiques d'arreu dels Països Catalans han plantejat, en diferents mesures, la necessitat de revisar les relacions amb l'estat.

En un moment en què la majoria absoluta del Partit Popular ha deixat clars els magres marges de maniobra en l'estat de

les autonomies, el nacionalisme català ha reforçat la reivindicació dels drets històrics.

Canvi d'arrel. La reivindicació dels drets històrics forma part d'una tradició política que no ha estat hegemònica dins del nacionalisme als Països Catalans. Dels territoris on ha governat més temps una formació nacionalista –Catalunya amb CiU–, la reivindicació nacional sempre s'ha basat en la millora de l'autogovern dins del marc legal constituït. Aquesta línia d'actuació ja arrenca amb el catalanisme de la Lliga, d'Enric Prat de la Riba. Es tractava, i encara ara es tracta, d'un catalanisme pragmàtic, que ha basat la seva reivindicació en el possibilisme del marc legal de cada context històric. Els partits polítics catalans han plantejat sovint les seves reivindicacions nacionals d'acord amb aquesta línia argumental política. És a dir, encara que les reivindicacions hagin estat més o menys ambicioses, els discursos nacionalistes articulats, des del segle passat fins avui, han estat construïts majoritàriament a partir de la necessitat de millorar l'autogovern, a través de la reivindicació de la millora del marc legal ja existent.

Aquesta tradició ideològica, majoritària del nacionalisme d'arrel catalanista, contrasta amb la tradició política de les reivindicacions d'altres nacions sense estat. És el cas, per exemple, del basquisme, que sempre ha basat el seu corpus ideològic en la reivindicació d'uns drets històrics. Així mateix, el nacionalisme escocès també ha basat la seva reivindicació en la "devolution", és a dir, el procés que ha de comportar la devolució de les institucions i dels drets històrics escocesos.

La proposta
del lehendakari,
Juan José Ibarretxe,
ha posat en evidència
la crisi de l'estat
de les autonomies.
Una crisi més general
que ha empentat
el nacionalisme
d'arrel catalanista
a començar a plantejar
també la necessitat
de revisar la relació
amb Espanya.

El president basc, Juan José Ibarretxe, explica la setmana passada a representants de la patronal Confebask la seva proposta política.

Tot i que els objectius puguin coincidir més o menys en cadascun d'aquests models –si bé és cert que cada cas té el seu context, origen i, per tant, realitat pròpia–, el fet és que el plantejament des d'una perspectiva o altra fa canviar la legitimació de la reivindicació. D'aquesta manera, el model més pragmàtic, com el del nacionalisme d'arrel catalanista hegemònic, situa el fet nacional dins del context legal de torn. És a dir, en el fons, excepte el catalanisme d'arrel independentista, no ha qüestionat mai el marc legal –si és democràtic–, i només ha demanat un reconeixement polític, cultural i econòmic dins de la realitat de l'estat existent.

En canvi, les nacions sense estat que han basat els seus discursos nacionals sota la premissa d'uns drets històrics situen la reivindicació en un moment històric al marge del context polític present. És a dir, la nació política no cerca la legitimació i el reconeixement en el marc

polític del moment, sinó que se situa en un espai previ a l'acte constitucional de l'estat, gràcies a la legitimació basada sobre uns drets històrics, que són, per tant, anteriors a l'estat.

Els drets històrics dels Països Catalans. El desenvolupament del nacionalisme d'arrel catalanista, com qualsevol altra ideologia política, no és homogeni. De fet, també hi ha corrents que han defensat sempre aquesta via basada en els drets històrics, encara que no hagin esdevingut majoritaris. Tot i així, l'estancament de les vies més pragmàtiques per millorar l'autogovern ha fet que aquests dies el referent dels drets històrics hagi pres relleu en el debat polític, fins i tot l'institucional, com poques vegades havia passat. L'aplicació de l'anomenat “cafè per a tothom” del mapa de l'Espanya autònoma ha anat pesant com una llosa, cada cop més, en les relacions entre l'estat i les anomenades na-

cionalitats. De manera que els “fets diferencials” s'han reduït a administracions perifèriques que, més que exercir l'autogovern, han acabat gestionant part dels pressupostos generals de l'estat. La via de la reivindicació basada en la recuperació dels drets històrics, doncs, es comença a perfilar com una de les poques possibilitats per trencar la dinàmica en la qual les “nacionalitats” han quedat difuminades entre les regions, ja que introdueix una legitimació política prèvia a la Constitució espanyola.

És evident que els contextos polítics a cadascun dels territoris dels Països Catalans són molt diferents. Per tant, els nivells reivindicatius dels plantejaments també varien molt. Aquest mes d'octubre, però, tant a Catalunya com al País Valencià o a les Illes, la necessitat de millorar els textos estatutaris ha estat en l'actualitat del debat polític. I el reconeixement dels drets històrics també ha pres cos en aquests debats.

Potser a Catalunya és on aquesta reivindicació ha estat més evident. El debat de política general va donar com a resultat, entre altres, una resolució a favor de reformar l'Estatut en la pròxima legislatura. CiU, PSC, ERC i ICV van donar suport a iniciatives que introduïen la necessitat de defensar els drets històrics de Catalunya. És a dir, un Estatut que seguiria la via foral, que es fonamenta, precisament, en l'existència d'uns drets anteriors a la Constitució.

Així mateix, el diari *Avui* recordava la setmana passada que un estudi de l'any passat, publicat per l'Institut d'Estudis Autònoms, del catedràtic Joaquim Ferrer, avalava la possibilitat de Catalunya d'acollir-se a la via foral. Segons aquest treball, la Constitució espanyola, en la seva disposició addicional primera, per exemple, respecta "els drets històrics dels territoris forals", que reconeix com a previs al pacte constitucional. Així mateix, aquest règim foral es podrà actualitzar en el mateix marc constitucional i dels estatuts. Ara bé, l'estudi de Ferrer introdueix que, per contra del que s'ha interpretat fins ara, el reconeixement dels drets històrics no es limita només al País Basc i Navarra, sinó també als territoris que "han tingut en el passat sistemes jurídics i públics singulars", si és que ho recullen els seus estatuts polítics. Així doncs, segons aquest estudi, la funció d'aquesta disposició addicional primera de la Constitució és la de reconèixer els fets diferencials d'origen històric. Un fet fàcil de reconèixer, segons Ferrer, en el cas de Catalunya, perquè aquesta ha mantingut un dret civil propi, malgrat

Dalt, acte de celebració del desè aniversari de la Constitució. Dos de l'aprovació de la carta magna, l'estat ha avançat molt poc en el reconeixement de la plurinacionalitat. Al costat, Jordi Pujol en el darrer debat de política general. El Parlament català ha aprovat una resolució per modificar l'Estatut durant la pròxima legislatura.

DOMÈNEC UMBERT / JORDI PUJOL

Les cobertes de 'les Rutes del gust'

Els lectors d'EL TEMPS interessats a tenir les cobertes per a enquadrar els fascicles de 'les Rutes del gust' poden demanar-les, sense cap càrrec, d'alguna d'aquestes maneres:

- Telefonant al 902 131 025
- Enviant aquest anunci, per correu, amb les dades postals a: Av. del Baró de Càrcer, 40, 13a. 46001 VALÈNCIA
- Enviant-lo per fax amb les dades postals al 963 534 569
- Enviant un missatge electrònic, amb les dades postals, a eltemps@eltemps.com

Les tapes es lliuraran al final de l'obra

Una part de la manifestació convocada per la Comissió 9 d'Octubre la darrera diada del País Valencià. Entre els punts de reivindicació es va defensar la reforma de l'Estatut.

la derrota militar del 1714 –que significà la pràctica supressió de les institucions catalanes– o perquè va aprovar, per exemple, un Estatut durant la República.

El País Valencià i les Illes. En una línia semblant es troba un estudi realitzat per Enric Solà, representant del Col·legi de Registradors de la Propietat al País Valencià al Consell Valencià del Moviment Europeu i a l'Observatori de Dret Civil Valencià. Solà reivindica els Furs valencians. Amb la derrota de la Guerra de Successió, Felip V va abolir, amb els decrets de Nova Planta, totes les lleis i institucions polítiques socials i culturals de la Corona catalanoaragonesa. Anys més tard, el borbó va retornar les lleis civils a l'Aragó, Catalunya i les Illes, que les han mantingudes fins avui. Per a Solà, doncs, un primer pas indispensable per reforçar el reconeixement del País Valencià com a nacionalitat històrica és la recuperació dels Furs valencians, com un dels elements definidors de l'especificitat d'un país, juntament amb la llengua. (La setmana vinent EL TEMPS distribuirà la primera part, d'una sèrie de tres, de l'estudi realitzat per Enric Solà sobre els Furs valencians.)

Dins d'aquesta via dels drets històrics com a base de la reivindicació nacional,

els sectors nacionalistes defensen una reforma de l'Estatut valencià que reconegui la condició de "nacionalitat històrica". Aquesta va ser una de les reivindicacions de la manifestació convocada per la Comissió 9 d'Octubre, en la diada del País Valencià.

Però les coses continuen complicades en el panorama polític valencià, ja que, un dia abans de la diada, el PSPV-PSOE va anunciar que es negava a seguir negociant amb el PP la reforma de l'Estatut en aquesta legislatura. Els socialistes valencians no volen continuar una negociació que, al seu parer, està travada per la direcció dels populars a Madrid.

No gaire millor és la situació a les Illes, que tampoc té reconeguda la seva condició de nacionalitat històrica, si bé en l'exposició de motius de la darrera reforma de l'Estatut es diu que no és un punt i final, sinó una eina que ha de permetre "continuar treballant per assolir la quota de participació política que, d'acord amb la nostra història, ens correspon". En aquesta direcció, doncs, se situa la proposta del Partit Socialista de Mallorca. El PSM s'ha proposat presentar una proposició no de llei al Parlament balear per reformar l'Estatut i equiparar-lo competencialment al de les comunitats històriques de via 151. Els nacionalistes

mallorquins volen aconseguir les màximes competències possibles que permeti l'actual ordenament jurídic.

Si es fa, aquesta serà la tercera reforma de l'Estatut de les Illes, després de les del 1994 i del 1999. Entre els canvis més importants, la primera significà la gestió de les competències en educació, i la següent, en sanitat. Tot i això, la reforma del 1999 situa les possibilitats de l'Estatut per sota de les que permetria la mateixa Constitució, tal com explica Bartomeu Colom, professor de dret administratiu a la Universitat de les Illes Balears.

Per aquest motiu, Colom considera que, avui per avui, té poc sentit el debat de la reivindicació dels drets històrics i distorsiona "la molta feina que encara hi ha per fer a les Illes, en matèria d'auto-govern", sobretot si es té en compte que en vint anys d'Estatut gairebé no s'ha aconseguit ni "definir clarament quines competències hauríem de tenir". Aquest catedràtic considera també que "durant anys i panys ha governat el PP i no ha fet res de res per desenvolupar l'Estatut, de manera que avui encara som una comunitat més, com ho pot ser Castella - la Manxa". A més, afegeix: "Tot just ara s'ha començat a treballar una mica, però encara queda molt per desenvolupar." Així, per exemple, tot i que la reforma de l'Estatut del 1999 ja parla de dret civil propi, aquest catedràtic reconeix que no s'ha desenvolupat gaire aquest aspecte, a diferència del que ha passat a Catalunya, on s'ha definit i desenvolupat un corpus de dret civil propi.

A Catalunya, al País Valencià o a les Illes, doncs, cada vegada és més evident la necessitat de reformar les relacions amb l'estat per millorar l'autogovern i aconseguir un ple reconeixement nacional. El model d'estat teixit durant la transició, amb tots els seus llasts i equilibris, ha entrat en crisi.

Una crisi que el lehendakari, Juan José Ibarretxe, ha tret a la llum amb la seva proposta d'estatus de lliure associació per al País Basc. Però es tracta d'una crisi més general que posa de manifest la poca voluntat de l'estat espanyol a reconèixer la pròpia naturalesa plurinacional.

Enric Rimbau